II. Studiu introductiv

Problematica relaţiilor internaţionale este una de actualitate şi de interes pentru istoriografia europeană, ea având la bază necesitatea cunoaşterii legăturilor dintre state, fie ele diplomatice, politice, economice, culturale, militare, etc. În mod similar relaţiile dintre România şi Serbia au la bază atât necesitatea firească a existenţei unor asemenea legături, cât şi nevoia celor două state vecine de a interacţiona, de a conlucra şi de a colabora în diverse domenii. Cu toate că au existat numeroase legături şi în epoca medievală, relaţiile oficiale la nivel de stat dintre România şi Serbia nu s-au putut materializa până în deceniul patru al secolului al XIX-lea, atât datorită dominaţiei otomane care a anihilat pentru o vreme total sau parţial existenţa celor două state, cât şi datorită faptului că pentru o bună perioadă de timp graniţa dintre ele fie nu a existat, fie a avut o lungime foarte scurtă, fiind realizată în mod natural de Dunăre.

Până la începutul secolului al XIX-lea legăturile dintre cele două popoare au fost mai de grabă de natură religioasă şi culturală decât politică şi economică. În acest sens, este binecunoscut faptul că după căderea statului medieval sârb sub dominaţia Imperiului Otoman, numeroşi fruntaşi ai aristocraţiei sârbe s-au refugiat la est şi nord de Dunăre, mai ales în Ţara Românească. În aceste condiţii ţările române au devenit adevărate protectoare ale ortodoxiei din Balcani, mai ales din Serbia, unde au dus o politică de înzestrare materială şi de păstorire spirituală a multor mănăstiri. În acest sens, la începutul secolului al XIX-lea existau o serie de familii din Serbia care posedau moşii în Ţara Românească. Ulterior, odată cu apariţia frontierei comune prin înglobarea zonei timocene în statul sârb la mijlocul anilor 1830 în timpul lui Miloš Obrenović, se poate constata o apropiere tot mai intensă între Bucureşti şi Belgrad, fapt care i-a determinat pe unii istorici români şi sârbi să abordeze în scrierile lor tematica relaţiilor româno-sârbe, cu precădere din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Lucrarea de faţă abordează problematica relaţiilor dintre România şi Serbia în perioada cuprinsă între anii 1875 şi 1913 şi este rezultatul unei activităţi de cercetare şi documentare desfăşurată între anii 1999-2011 în arhive şi biblioteci din România şi Serbia, concretizată în teza de doctorat cu titlul „Relaţii româno-sârbe în perioada 1880-1920" susţinută în anul 2008. Aşa cum bine se poate observa sinteza de faţă reprezintă doar prima parte a tezei de doctorat mai sus menţionată. Punctele de reper ale lucrării sunt reprezentate de două momente importante din istoria modernă a celor două state, respectiv redeschiderea problemei orientale, pe de o parte, şi războaiele balcanice, pe de alta. În cea mai mare parte această perioadă se suprapune şi cu epoca creşterii influenţei

austro-ungare în sud-estul Europei, mai ales asupra celor două state analizate în această lucrare.

Menţionăm că este vorba de o a doua lucrare ce are la bază prima parte a tezei de doctorat mai sus menţionată, deoarece datorită modificărilor semnificative realizate în ultimii ani atât la structura cât mai ales la conţinutul lucrării am optat pentru publicarea unei cărţi noi, cu un titlu nou.

Prin această sinteză dorim să transmitem o imagine cât mai obiectivă şi mai realistă asupra raporturilor politice, diplomatice, economice şi culturale dintre România şi Serbia. Deşi sunt greu de ignorat bunele raporturi din perioada anterioară celei analizate de noi, am încercat să aducem cât mai multe informaţii inedite şi interesante. Era nevoie de un asemenea demers ştiinţific deoarece o serie de lucrări apărute în România în cursul secolului al XX-lea au tratat raporturile româno-sârbe doar prin prisma aşa-ziselor relaţii de bună vecinătate şi prietenie dintre România şi Serbia. Aceste elemente au fost pe alocuri exacerbate în deceniile şapte şi opt ale secolului trecut, mai ales din dorinţa de a contribui la apropierea regimurilor politice din acea vreme ale celor două state şi pentru a evidenţia că între ele nu a existat niciodată vreun conflict armat. Acest lucru este perfect adevărat, dar orice exagerare poate contribui la denaturarea adevărului istoric. Tocmai de aceea, ideea de bază a lucrării este că în perioada studiată, deşi relaţiile dintre România şi Serbia au fost în general bune, pe alocuri chiar foarte bune pentru acele vremuri, nu a existat totuşi o colaborare şi o conlucrare atât de fructuoasă între guvernanţii celor două state, aşa cum ar fi trebuit să se întâmple între două state vecine şi prietene. Probabil că şi mersul general al politicii europene, existenţa marilor imperii vecine, diferenţele de viziune ale conducătorilor celor două state nu au favorizat o şi mai mare apropiere între România şi Serbia.

Nu trebuie ignorat nici elementul uman, miniştrii şi personalul agenţiilor diplomatice ale celor două state de la Belgrad şi Bucureşti. Astfel din analiza materialelor de arhivă am putut deduce că atunci când la Bucureşti sau Belgrad se găsea un ministru abil şi experimentat, aflat în relaţii amicale cu autorităţile statului de rezidenţă, legăturile de orice fel dintre cele două state s-au situat pe o pantă ascendentă. În schimb, atunci când a existat fie un ministru dezinteresat sau neexperimentat, fie unul rău-intenţionat, relaţiile bilaterale dintre România şi Serbia s-au aflat pe o pantă descendentă, caracterizată fie prin rapoarte puţine, fie prin creionarea unei imagini denaturate a politicii statului de rezidenţă.

Menţionăm de asemenea că lucrarea este una autentică, pur ştiinţifică şi îşi doreşte să contribuie la conturarea unei imagini pozitive a relaţiilor româno-sârbe din perioada analizată, dar numai cu redarea fidelă şi obiectivă a adevărului istoric.

Mă voi opri aici cu aceste consideraţii generale dar nu înainte de a-i invita pe cei interesaţi de această problematică ca, după parcurgerea materialului, să contribuie pe mai departe la aprofundarea şi actualizarea informaţiilor prezentate în această lucrare.

2.1. Scurt istoric al reprezentanţelor diplomatice de la Belgrad şi Bucureşti ale României şi respectiv Serbiei

Din secolul al XIX-lea evoluţia raporturilor diplomatice româno-sârbe a avut un curs ascendent, care a evoluat de la simple relaţii bilaterale, mai ales de ordin protocolar şi economic, între domnitorii celor două state, până la relaţii diplomatice la nivel de agenţie, legaţie sau, ulterior, de ambasadă.

Astfel, ca o consecinţă a evoluţiei relaţiilor diplomatice la nivel european dar şi datorită unor prevederi ale tratatului de la Adrianopol din 1829 ce priveau autonomia internă a celor două state, încă din martie 1836 Serbia instituia la Bucureşti un fel de agenţie diplomatică, trimiţând în capitala munteană aşa-numiţi "agenţi personali" ai cneazului Miloš Obrenović, cu caracter mai mult de intermediari, fără un statut diplomatic propriu relaţiilor internaţionale. Neoficial însă, Serbia avusese astfel de agenţi ai cneazului la Bucureşti încă din 1831. Asemenea trimişi speciali, mai ales de ordin economic şi protocolar, întâlnim şi la Iaşi, în Moldova, încă din 1844, când S. Simić a fost trimis de cneazul Serbiei, Al. Karađorđević în misiune specială pe lângă domnul Moldovei, Mihail Sturdza[1]. În schimb, domnitorii români nu au avut asemenea trimişi permanenţi în Serbia, iar acest lucru probabil se datorează şi faptului că interesele economice româneşti în Serbia erau mult mai scăzute decât cele ale Serbiei în România. Cu unele scurte întreruperi în anii 1839 şi 1851, agenţia Serbiei de la Bucureşti şi-a continuat existenţa până în vremea lui Cuza.

Schimbările survenite în statului intern şi internaţional al Principatelor şi al Serbiei în anii 1856-1859, nevoia unor relaţii diplomatice mai strânse între România şi Serbia şi apariţia la Bucureşti a unui minister al afacerilor externe în vara anului 1862, au condus la înfiinţarea oficială pe bază de reciprocitate a agenţiilor diplomatice de la Bucureşti şi Belgrad la începutul anului 1863. Astfel, ca urmare a numiri în luna februarie 1863 de către cneazul Mihailo Obrenović a lui Konstantin (Kosta) Magazinović[2] în funcţia de agent oficial al Serbiei la Bucureşti, la 12/24 martie 1863 domnitorul A.I. Cuza a semnat actul de înfiinţare a agenţiei diplomatice a României de la Belgrad, având ca prim agent pe Teodor Calimachi (1836-1894), fost agent al României la Constantinopol[3].

După recunoaşterea independenţei celor două state prin hotărârile Congresului de pace de la Berlin din 1878, se impunea stabilirea unor relaţii diplomatice în concordanţă cu noul lor stat internaţional. Astfel la 9/21 februarie 1879 guvernul I.C. Brătianu a emis legea prin care agenţiile diplomatice ale României în străinătate, printre care şi cea de la Belgrad, au fost ridicate la rangul de legaţie. Drept urmare la 14/26 aprilie 1879 agenţia diplomatică a României de la Belgrad a devenit legaţie. Întâiul ministru rezident al României la Belgrad a fost Lascăr Catargiu (1823-1899), nimeni altul decât unchiul după mamă al cneazului Milan al Serbiei. Lascăr a fost numit în această înaltă funcţie la data

---

[1] *Reprezentanţele diplomatice ale României*, vol. I, 1859-1917, Bucureşti, 1967, pp. 130-134.

[2] Consilier la Curtea de Casaţie a Serbiei, fost şef al cartierului general al armatei sârbe şi iniţiator al turnătoriei de tunuri de la Kragujevac.

[3] G.G. Florescu, Agenţiile diplomatice de la Bucureşti şi Belgrad (1863-1866), în „Romanoslavica" XI/1965, pp. 126-131.

de 25 mai/6 iunie 1879, acreditarea oficială în capitala Serbiei având loc la 26 iunie/7 iulie 1879. În paralel, la 7/19 iunie 1879 agentul Serbiei la Bucureşti, Milan A. Petronijević (1830-1914) îi prezenta principelui Carol scrisorile de acreditare ca ministru rezident al Serbiei la Bucureşti[4]. Ulterior, după ce în anii 1881 şi respectiv 1882, România şi Serbia au devenit regate, titulatura miniştrilor acreditaţi la Belgrad şi Bucureşti s-a schimbat în „trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar". Primii miniştrii care au avut această calitate au fost Mihail Mitilineu, din partea României, şi Milan A. Petronijević, pentru Serbia[5].

Ca un epilog, dorim să menţionăm faptul că cele două legaţii de la Belgrad şi Bucureşti şi-au desfăşurat activitatea, cu o anumită întrerupere în perioada primului război mondial, până în anul 1939, când au fost ridicate la rangul de ambasadă. Cel de-al doilea război mondial a dus la o nouă întrerupere a relaţiilor bilaterale în perioada 1941-1945, după care legăturile au fost reluate la nivel de legaţie. Anul 1956 a adus cu sine ridicarea reprezentanţelor diplomatice de la Belgrad şi Bucureşti la rangul de ambasadă, situaţie care se menţine şi în prezent. De asemenea, în ultimii ani Serbia a deschis un Consulat general la Timişoara iar România unul la Vârşeţ.

2.2. Legături dinastice româno-sârbe în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Graniţa comună dintre români şi sârbi şi statutul internaţional asemănător din prima jumătate a secolului al XIX-lea au făcut ca relaţiile dintre Principatele Române (ne vom referi cu precădere la Ţara Românească) şi Serbia să fie destul de diverse şi variate. Astfel acestea nu s-au limitat doar la simple relaţii de ordin diplomatic sau economic, ci au existat şi altfel de legături de diverse tipuri, precum cele de rudenie, căsătorii, legături economice, culturale, etc.. Până la sfârşitul secolului al XIX-lea familiile Obrenović şi Karađorđević au deţinut în Principatele Române / România mai multe proprietăţi care, în final, au fost cumpărate de proprietari români.

De-a lungul secolului al XIX-lea au existat o serie de persoane private din România care aveau interese de afaceri în Serbia şi care dobândiseră sau cumpăraseră proprietăţi imobiliare în ţara vecină tocmai în acest scop. Aici putem aminti unii membri ai familiilor Catargi şi Lahovary, aceasta de pe urmă fiind implicată şi în comerţul cu sare, element de primă importanţă în comerţul dintre România şi Serbia în secolul al XIX-lea.

Dominaţia otomană a fost mult mai puternică în Serbia în comparaţie cu Principatele Române iar acest aspect s-a materializat prin lipsa dreptului de proprietate individuală în Serbia, fapt care i-a determinat pe unii dintre conducătorii locali sârbi să achiziţioneze bunuri în Principatele Române, îndeosebi în Ţara Românească, dar şi în Moldova, probabil şi datorită puternicului sprijin rusesc pentru cauza sârbă.

Încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea cunoscutul conducător al Serbiei, Miloš Obrenović (1780-1860), cu sprijinul domnitorilor români ai vremii, a cumpărat mai multe moşii în ţările române. De asemenea, Miloš a obţinut monopolul comerţului cu

[4] A.A. Căpuşan, *Diplomaţi români de elită*, vol. II, ediţia a II-a, Bucureşti, 2009, p. 13.
[5] *Anuarul Diplomatic*, 1961, pp.71-72.

sare de la domnitorul Ţării Româneşti, Alexandru D. Ghica (1796-1862), domnitor în perioada 1834-1842, pe care o exporta în Balcani, unde era foarte căutată. În ceea ce priveşte posesiunile sale de la est şi nord de Dunăre, încă din 1816 Miloš poseda moşia Hereşti din judeţul Giurgiu, împreună cu palatul de acolo al marelui învăţat Udrişte Năsturel. În biserica din apropierea palatului, Miloš a reînhumat rămăşiţele fratelui său mai mare, Milan, decedat la Bucureşti în 1813. Aproximativ din aceeaşi perioadă datează şi posesia moşiei Poiana din judeţul Dolj. Acolo, în anul 1835, Miloš Obrenović se întâlnea cu proaspătul şi primul domnitor regulamentar al Ţării Româneşti, Alexandru D. Ghica, în vederea rezolvării unor chestiuni în litigiu dintre cele două ţări[6]. Tot din anul 1835 datează şi posesia moşiei Manasia din apropiere de Urziceni, pe care fratele lui Miloš, Jevrem Obrenović, a cumpărat-o de la familia Ipsilanti şi pe care familia Obrenović a deţinut-o până undeva în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Una dintre legăturile celebre ale dinastiei Obrenović cu Ţara Românească/România este cea care l-a avut în centrul său pe Milan Obrenović (1854-1901), fiul lui Miloš Obrenović[7] (1829-1861) şi nepot al lui Jevrem Obrenović (1790-1856), fratele mai mic al vestitului Miloš Obrenović (1780-1860), principele Serbiei (1817-1839; 1858-1860)[8]. Miloš (1829-1861) şi Jevrem, împreună cu mai mulţi membri ai familiei Obrenović, s-au aflat în exil în România, după ce în 1842 Mihail Obrenović (1823-1868), prinţ al Serbiei între anii 1839-1842 (prima domnie), a fost nevoit să părăsească Serbia în urma unei revolte, la conducerea Serbiei ajungând Alexandru Karađorđević[9] (1806-1885), care a condus Serbia între anii 1842 şi 1858. Aflat la Bucureşti şi fiind încadrat în armata Ţării Româneşti în calitate de ofiţer, Miloš Obrenović s-a căsătorit la 22 aprilie 1851 cu Maria Elena Catargi (1832-1879[10]), fiica Marelui Logofăt Constantin (Costin) Catargi şi a Smarandei, fiica lui George Balş[11]. Din această căsătorie la 22 august 1854, la reşedinţa de vară a familiei Catargi de la Mărăşeşti, una dintre cele mai frumoase din Moldova[12], se năştea Milan Obrenović, care avea se devină cneaz iar mai apoi primul rege al Serbiei. Iniţial micul Milan a fost crescut la Iaşi de mama sa, dar în urma divorţului părinţilor săi din 1855 şi a morţii bunicului său, Jevrem Obrenović la 21 septembrie 1856[13] iar apoi a

---

[6] I. D. Dărdală, *Moşiile dinastiilor sârbeşti în România*, în „Revista Istorică Română" nr. XVI, fascicolul 3, Bucureşti, 1946, p. 275.

[7] V. Trivanovitch, *Serbia, Russia, and Austria during the Rule of Milan Obrenovich, 1868-78*, în "The Journal of Modern History", vol. 3, no. 3 (Sep. 1931), p. 414.

[8] G. Gauthier, *Acvile şi lei – O istorie a monarhiilor balcanice*, Bucureşti, 2004, p. 32. Vezi şi Alexandre de La Cerda, *Nathalie de Serbie, la reine errante*, Biarritz, 2000, p. 172.

[9] După ce a fost îndepărtat de la conducerea Serbiei, Alexandru Karađorđević s-a retras la moşia sa de lângă Timişoara. Liniştea i-a fost tulburată de acuzele nefondate privind implicarea sa în atentatul din 1868, care a pus capăt vieţii şi domniei cneazului Mihail (Mihailo) Obrenović al Serbiei.

[10] Atât în privinţa anului naşterii, cât şi al morţii Mariei sunt mai multe opinii: 1831, 1832, 1835 şi, respectiv, 1879. Alte surse susţin că s-ar fi sinucis în urma aflării veştii că suferea de cancer.

[11] Generalul R. Rosetti, *Din corespondenţa inedită a Principelui Milan al Serbiei cu colonelul Gheorghe Catargi în timpul războiului din 1877 – 1878*, Academia Română, Memoriile Secţiunii Istorice, seria III, tomul XVII, mem. 3, Bucureşti, 1935, p. 2.

[12] R. Rosetti, *Ce am auzit de la alţii. Amintiri*, Bucureşti, 2011, p. 290

[13] N. Jovanović, *Jevrem Obrenović – skica jedne političke karijere*, în „Istorijski Časopis", Beograd, knj. L (2003), p. 128. Jevrem a fost înmormântat a doua zi în biserica pe care o ctitorise pe moşia sa de la Manasia – Urziceni. Interesant este şi faptul că, deşi Jevrem jucase un rol important în viaţa politică a

tatălui său în 1861, Milan a părăsit România, fiind adoptat de unchiul său[14], cneazul Mihail (Mihailo) al Serbiei (1860-1868, a doua domnie), care nu avea urmaşi legal recunoscuţi. La vârsta de şase ani Milan a fost adus în Serbia de vărul său, prinţul Mihailo, dar nu la Belgrad ci la Kragujevac, unde a fost crescut de o guvernantă care l-a educat şi l-a învăţat sârbeşte. Ulterior, în 1864, Milan a fost trimis la studii în Franţa, la liceul „Louis le Grand“ din Paris, unde se găsea şi în momentul alegerii sale ca prinţ al Serbiei, în vara anului 1868[15].

*Maria Obrenović (fostă Catargi)**

Maria Obrenović (fostă Catargi), care înainte de tatăl lui Milan fusese căsătorită cu un general sârb, din această căsătorie rezultând şi un fiu, avea să devină o figură controversată în viaţa politică românească datorită legăturilor sale cu domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1820-1873)[16]. Din această legătură s-au născut doi băieţi, Alexandru şi Dimitrie, care au fost înfiaţi de Cuza şi de doamna Elena. După 1866 Maria l-a urmat pe Cuza în exil, mai ales pentru copii, dar l-a părăsit în 1870. După înfrângerea Franţei în războiul franco-prusac, Maria a fost pentru o vreme doamnă de onoare în suita împărătesei Augusta (1811-1890), soţia împăratului Germaniei, Wilhelm I (1797-1888). Din această postură ea a încercat să îşi ajute fiul să înlăture dominaţia otomană din ţara sa cu ajutor din partea Germaniei, dar influenţa sa la curtea Germaniei era extrem de scăzută. S-a stins din viaţă la 4/16 iulie 1876 la Dresda, în Germania, de unde a fost adusă în România şi înmormântată în cimitirul Bisericii „Sf. Spiridon" din Iaşi. Ulterior, în 1908, Maria a fost deshumată şi înmormântată în cavoul familiei Catargi de la cimitirul Eternitatea din Iaşi[17]. În privinţa morţii Mariei alte surse

---

Serbiei în timpul domniei fratelui său mai mare, Miloš, nici un ziar belgrădean nu a semnalat dispariţia sa în toamna anului 1856.

[14] Cei mai mulţi autori, inclusiv generalul Rosetti, înrudit cu familia Catargi, îl consideră pe prinţul Mihail ca fiind văr al tânărului Milan. Dar genealogiile familiei Obrenović indică clar faptul că tatăl lui Milan, Miloš Obrenović era văr primar cu Mihail Obrenović. Astfel de confuzii se fac şi în privinţa locului naşterii lui Milan. Cei mai mulţi autori indică moşia de la Mărăşeşti, alte surse vorbesc despre moşia de la Manasia – Urziceni a bunicului lui Milan, Jevrem Obrenović, unde acesta de pe urmă şi-a trăit ultimii ani din viaţă, iar generalul Rosetti afirma că s-ar fi născut la Iaşi. De asemenea, în judeţul Mehedinţi, chiar şi în zilele noastre circulă o serie de legende despre comorile îngropate în munţii din acea zonă de un membru al familiei Obrenović. Unele vorbesc de Milan, altele de Mihail, unele plasează acţiunea la începutul secolului al XIX-lea, altele în timpul lui Cuza.

[15] *Beograd*, redigé par B.N. Gavrilović, S. Pandurović, R. Parežanin, „Institut Balkanique“, Beograd, 1940, p. 156.

*http://en.wikipedia.org/wiki/File:Maria_Obrenovici.jpg

[16] Generalul R. Rosetti, *op.cit.*, p. 3.

[17] C. Ostap, *Maria Catargi-Obrenovici* în „Magazin Istoric", anul XXIX, nr. 11 (344), noiembrie 1995, p.73.

vorbesc despre faptul că în 1876 s-a descoperit că aceasta era grav bolnavă, dar că moartea sa a survenit la 16 iunie 1879[18].

În jurul relaţiei Mariei cu A.I. Cuza s-au ţesut diverse legende ce au stârnit interesul curioşilor şi prozatorilor. Astfel Emanuel Copăcianu[19] în romanul său dedicat lui Cuza Vodă şi Lucia Borş[20] în cartea sa dedicată Elenei Cuza au amintit şi despre relaţia lui Cuza cu Maria Obrenović-Catargi şi despre imaginea acesteia din România acelor vremuri. Despre viaţa şi imaginea acesteia în România dar şi în Serbia aminteşte şi Ljubomir Kaljević în memoriile sale. De asemenea Slobodan Jovanović în cartea sa dedicată epocii lui Milan Obrenović afirmă că acesta „a moştenit lăudăroşenia vlahă (românească) a mamei sale”[21].

Revenind la Cuza, primul conducător de stat care a recunoscut unirea Principatelor din 1859 şi dubla alegere a lui A.I. Cuza a fost Miloš Obrenović, el aflându-se la Bucureşti în acele zile memorabile din ianuarie 1859[22]. Cuza a avut relaţii dintre cele mai bune şi cu Mihail Obrenović (1823-1868), cunoscut în ţara vecină sub numele de Knez Mihailo, cel care îl adoptase pe Milan, fiul Mariei Catargi. Cei doi conducători de stat au colaborat admirabil în mai multe rânduri, cel mai elocvent caz fiind cel din 1862 când Cuza a protejat transportul de arme pe Dunăre venit din Rusia şi destinat Serbiei[23].

În aprilie 1867 prinţul Mihail Obrenović a vizitat Bucureştiul, la întoarcerea lui din Constantinopol, unde mersese pentru a lua în primire cetăţile turceşti din Serbia. Cu acea ocazie, ziarul "Românul" din 2 aprilie 1867 nota că "... o mulţime numeroasă de cetăţeni de toate condiţiunile au ieşit înaintea suveranului poporului Serbiei şi recepţiunea cordială şi entuziastă ce i-au făcut a fost o nouă manifestare a simţămintelor de simpatie şi de solidaritate ce leagă pe cele două popoare"[24].

În discuţiile dintre cei doi şefi de stat, prinţul Mihail şi-a exprimat "pe faţă părerea că România, la fel ca şi Serbia, ar avea interesul de a se desface de legăturile de vasalitate faţă de Turcia; spre a ajunge la aceasta cele două ţări ar trebui să încheie o alianţă strânsă. Prinţul Carol recunoaşte că şi lui i se pare apăsătoare şi înjositoare suzeranitatea turcească; pentru ca să se scape însă de jugul umilitor, trebuie să se scape mai întâi statele, milităreşte; el [Carol] cel puţin are de gând să întreprindă cu energie reorganizarea armatei sale"[25]. Drept urmare, în vara anului 1867, agentul României de la Belgrad, Radu Ionescu a prezentat proiectul unei convenţii de colaborare militară. Deşi în timpul vizitei prinţului Mihail nu a fost iscălit un tratat de alianţă, este cert că această vizită a contribuit şi mai mult la apropierea punctelor de vedere ale celor două părţi, trecându-se încă din vara anului 1867 la dezbaterea problemelor privind încheierea

---

[18] Kraljica Natalija Obrenović, *Moje Uspomene,* Beograd, 2006, p. 79.
[19] E. Copăcianu, Cumpăna apelor sau Vodă Cuza trece Milcovul, Craiova, 1983.
[20] L. Borş, *Doamna Elena Cuza*, Craiova, 1992.
[21] Apud Lj. Kaljević, *Moje Uspomene*, Užice, 2006, p. 35.
[22] N. Ciachir, Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă (1789-1923), Bucureşti, 1987, p. 165.
[23] C.C. Giurescu, *Tranzitul armelor sârbeşti prin România sub Cuza Vodă (1862)* în „Romanoslavica”, XI, Bucureşti, 1965, p. 57.
[24] *Românul*, 2 aprilie 1867.
[25] Apud N. Ciachir, C. Buşe, *Cu privire la tratatul de alianţă româno-sârb din 1868*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1/1966, p. 194.

unei alianţe interbalcanice. La început s-a preconizat crearea unei alianţe între România, Grecia, Serbia şi Muntenegru, dar neputându-se ajunge la un rezultat concret, guvernul român a căutat să-şi concentreze toate eforturile în direcţia concretizării bunelor relaţii cu statul sârb, prin încheierea unui tratat de alianţă. Acesta a fost semnat la Bucureşti la 20 ianuarie 1868[26].

În ceea ce îl priveşte pe Mihail Obrenović, acesta nu a avut urmaşi legali, deşi avea un fiu nelegitim iar între anii 1853-1865 fusese căsătorit cu o membră a familiei Huniazilor, contesa Julia (1831-1919). Cneazul Mihail Obrenović, în urma mai multor decese în cadrul marii familii din care provenea, a devenit singurul moştenitor al averii Obrenovićilor din România. Dar la 29 mai/10 iunie 1868 Mihailo a fost asasinat de un grup de complotişti conduşi de fraţii Radovanović la Košutnjak, în parcul de la Topčider din împrejurimile Belgradului[27].

În urma morţii cneazului Mihail se deschidea în România unul dintre cele mai mari procese de succesiune, datorită lipsei moştenitorilor direcţi ai lui Mihail Obrenović. Averea acestuia din România era compusă din 10 moşii răspândite în 6 judeţe. Tribunalul din Belgrad a dispus ca averea să revină moştenitorilor celor două surori ale defunctului[28]. Asupra averii a avut pretenţii şi fosta soţie a defunctului, contesa Julia Obrenović. Aceasta, prin intermediul procuratorului său în România, avocatul Petre Grădişteanu a deschis în ianuarie 1869 la Tribunalul Ilfov o acţiune împotriva moştenitorilor fostului ei soţ pe motiv că, după divorţul de Mihail Obrenović din 1865, acesta garantase cu moşiile sale din România (şi este menţionată aici îndeosebi cea de la Poiana Mare de azi, din judeţul Dolj) renta ce urma să i-o plătească fostei sale soţii. În plus avocatul contesei a invocat şi articolul 614 din Codul Civil din România care prevedea că soţia al cărei bărbat lasă averea sa unor rude are dreptul la o pătrime din averea defunctului soţ[29].

După trei luni în care procesul a avut un larg răsunet în România, la 4 aprilie 1870 tribunalul Ilfov a dat sentinţa finală în defavoarea Juliei Obrenović, aceasta fiind obligată să plătească şi 500 lei cheltuieli de judecată[30]. Abia în 1873 cei patru moştenitori, printr-o altă sentinţă a Tribunalului Ilfov au hotărât să împartă averea în mod egal. Treptat, până la începutul secolului al XX-lea, majoritatea posesiunilor celor patru moştenitori au fost cumpărate de proprietari români. La fel s-a întâmplat şi cu celelalte proprietăţi deţinute de alţi membri ai familiei Obrenović sau chiar de unii membri ai familiei Karađorđević, precum moşia Hârleşti din judeţul Teleorman[31].

Revenind la Milan Obrenović, în urma asasinării cneazului Mihail, acesta era proclamat principe al Serbiei sub numele de Milan Obrenović IV la vârsta de doar 14 ani, până în 1872 aflându-se sub autoritatea unei regenţe formată din Milivoje Petrović-Blaznavac (1824-1873), Jovan Ristić (1831-1899) şi Jovan Gavrilović (1796-1877). Dintre aceştia,

---

[26] I. Ionaşcu, ş.a., *Tratatele internaţionale ale României 1354-1920*, Bucureşti, 1975, p. 187.
[27] Guy Gauthier, *op.cit.*, p. 15.
[28] Procesul Principesei Iulia Obrenović, Contesă de Huniady, contra herezilor defunctului Principe al Serbiei, Mihail M. Obrenović, în apel, Bucuresci, 1870, p. 3.
[29] I. D. Dărdală, *op.cit.*, pp. 278 – 279.
[30] Procesul Principesei Iulia Obrenović …, p. 7.
[31] I. D. Dărdală, *op.cit.*, pp. 280 – 281.

Blaznavac a fost adevăratul conducător al Serbiei, el conducând adesea ţara asemenea unui dictator[32]. Domnia lui Milan (1868-1889) a fost una zbuciumată atât pe plan intern, cât şi pe plan extern, deşi presărată cu numeroase realizări precum obţinerea independenţei în 1878 şi ridicarea ţării la rang de regat în 1882.

În anul 1874 principele Milan a efectuat o călătorie la Constantinopol iar la întoarcere a făcut o vizită în România. Cu acel prilej el a fost numit colonel onorific al armatei române. Coborând pe Dunăre, Milan a acostat al 14/26 aprilie 1874 la Turnu Severin unde era aşteptat de unchiul său dinspre mamă, Lascăr Catargiu, pe atunci prim-ministru al României. Milan s-a deplasat apoi pe Dunăre, până la Giurgiu - Ruse, unde a fost întâmpinat de Vasile Boerescu, ministrul român al afacerilor străine. De acolo a mers cu trenul la Varna, iar apoi pe mare până la Constantinopol[33].

Vizita propriu-zisă în România a avut loc în perioada 5-17 mai 1874, la întoarcerea cneazului Serbiei din capitala Imperiului Otoman. Probabil că Milan a dorit să îl felicite pe Carol cu ocazia sărbătoririi celei de-a opta aniversări a urcării pe tronul României. De astă dată, Carol a mers el însuşi la Giurgiu pentru a-l întâmpina pe principele Serbiei. Vizita lui Milan găsea familia domnitoare română într-un moment extrem de nefericit, cauzat de moartea prinţesei Maria, singurul copil al familiei princiare române, în urmă cu circa o lună din cauza unei anghine respiratorii. În acest sens, Milan, chiar în seara zilei în care a sosit la Bucureşti, a mers să depună o coroană de flori pe mormântul prinţesei. Datorită doliului, Carol nu a putut asista la serbările date în cinstea vizitei principelui Milan, dar s-a întâlnit de mai multe ori cu acesta şi cu primul-ministru al Serbiei, Jovan Marinović[34] (1821-1893). La 9 mai Milan părăsea Bucureştiul pentru a petrece câteva zile la ţară, la rudele sale din România[35].

Prinţul Carol al României vorbeşte despre această vizită într-o scrisoare adresată tatălui său. Datorită momentelor grele prin care treceau, Carol şi Elisabeta au stat la distanţă faţă de ceremoniile publice care au avut loc în cinstea oaspetelui sârb, pe care l-au invitat din când în când la cină sau la un ceai. De fiecare dată când a venit la Cotroceni, Milan a adus câte o coroană pe care a depus-o la mormântul Mariei. Carol îl descrie ca fiind o persoană plăcută, chipeşă, un excelent vorbitor, dar la care se putea observa cu uşurinţă lipsa culturii generale. Se pare că vizita lui Milan la Bucureşti a făcut o vie impresie la Constantinopol, pe care îl părăsise însă în grabă[36].

---

[32] *Beograd*, redigé par B.N. Gavrilović, S. Pandurović, R. Parežanin, „Institut Balkanique", Beograd, 1940, p. 156.
[33] M. Milin, Relaţii politice româno-sârbe în epoca modernă (secolul al XIX-lea), Bucureşti, 1992, p. 88.
[34] Născut la Sarajevo dar educat în Serbia şi Franţa, Jovan Marinović a ocupat diverse funcţii în cabinetele de la Belgrad atât în timpul dinastiei Karađorđević cât şi în vremea Obrenovićilor. Dintre funcţiile ocupate se remarcă cele din timpul cneazului Mihailo, când a fost consilierului acestuia pe probleme de politică externă şi pe care l-a însoţit la Constantinopol în 1867. În anii 1873 – 1874 Marinović a fost preşedintele consiliului de miniştri şi ministru de externe iar din 1878 până în 1889 a ocupat funcţia de ministru al Serbiei la Paris. Trebuie menţionat şi faptul că de numele său se leagă adoptarea politicii de neutralitate a Serbiei în timpul Războiului Crimeii (1853 – 1856).
[35] Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular, vol. II, 1869 – 1875, Bucureşti, 1993, p. 318.
[36] M. Kremnitz, *Reminiscences of the King of Roumania*, New York and London, 1899, p. 199.

Carol I, Regele României
(1866/1881 – 1914)*

Carol a fost plăcut impresionat de cneazul Milan. Astfel, domnitorul român consemna că acesta avea o înfăţişare agreabilă, o inteligenţă nativă, deşi se simţea lipsa instrucţiei superioare[37]. De asemenea, Milan, după revenirea la Belgrad vorbea despre clipele preţioase trăite la Bucureşti, precum şi despre amiciţia gazdei sale şi de simpatia naţiunii române. Această vizită în România a rămas pentru cneaz drept una dintre cele mai frumoase şi mai plăcute amintiri[38].

Însoţitorul lui Milan în perioada acestei vizite, primul ministru al Serbiei, Jovan Marinović, a rămas şi el plăcut impresionat de primirea care le-a fost făcută de autorităţile române. "Noi ştim - arăta Marinović - că această vizită în România prietenă nu este pe placul Turciei, dar în limita drepturilor pe care le dau tratatele, am făcut această vizită, chiar dacă Porţii îi convine acest lucru ori nu. S-au făcut diferite comentarii despre această vizită şi nu este rău dacă i-am speriat pe turci cu aceasta"[39]. De altfel, după vizita în ţara noastră, J. Marinović îl informa pe omul politic muntenegrean, Boja Petrović, că o alianţă între Serbia, Muntenegru, România şi Grecia este un lucru cu totul natural, iar întâlnirea de la Bucureşti a scos în evidenţă, o dată în plus, "simpatia dintre ţările noastre". La rândul său, Carol consemna în legătură cu această vizită în memoriile sale că "s-a întreţinut mult cu primul-ministru sârb Marinović asupra confederaţiei Balcanice"[40].

În penultima zi a şederii sale în România, la 16 mai 1874, Milan a primit din partea principelui Carol comanda Regimentului 6 de infanterie al armatei române. Cu ocazia acestei festivităţi, acesta purta deja uniforma de colonel a armatei române. În această atmosferă amicală Carol declara că prin această numire a lui Milan la comanda unui regiment românesc „s-a făcut o legătură strânsă între armata română şi cea sârbă şi s-a pregătit înfrăţirea celor două popoare vecine"[41].

Un alt moment important al acestor relaţii de ordin dinastic dintre România şi Serbia este reprezentat şi de căsătoria lui Milan Obrenović din octombrie 1875 cu Natalia Keşco[42] (1859-1941). Bunicul acesteia, Petru Cheşcu, Mare Vornic în Moldova pe la

---

* http://www.carolcafe.ro/despre-carol/despre-carol-13.jpg

37 N. Iorga, *Politica externă a regelui Carol I*, Bucureşti, 1916, p. 188.

38 M. Milin, *op.cit.*, p. 89.

39 Apud N. Ciachir, *România în sud-estul Europei*, Bucureşti, 1968 p. 110.

40 *Ibidem*, p. 113.

41 Memoriile Regelui Carol I al României ..., p. 320.

42 La majoritatea autorilor, fie ei străini, români sau sârbi numele acesteia apare sub forma franţuzită de Kesko, deşi numele său a fost adesea ortografiat şi sub forma românească de Cheşcu /

1800, apoi înalt funcţionar în Basarabia, după anexarea acesteia de către ruşi, era căsătorit cu Natalia Balş, sora Smarandei, nimeni alta decât mama Mariei Obrenović, respectiv mama lui Milan. Petru Cheşcu şi Natalia Balş au avut un fiu, pe nume Pavel, care a devenit colonel în armata rusă. Acesta s-a căsătorit cu Pulcheria (Profira) Sturdza, nepoata domnitorului Ioniță Sandu Sturdza (1761-1842)[43], și a avut trei fiice[44], dintre care cea mai mare, Natalia, a devenit soţia lui Milan[45]. Natalia avea să devină o figură importantă a vieţii politice din Serbia, fiind prima regină a acestei ţări. Înaintea Nataliei, la prinţul Serbiei aspirase şi ieşeanca Olga Sturza[46], dar aceasta fusese obligată să renunţe la Milan în favoarea Nataliei.

În Serbia nu s-a vorbit prea mult despre originea română a Nataliei, ea fiind văzută ca având o filiaţiune rusă, lucru care nu este deloc adevărat dacă ne gândim că ambii părinţi erau de origine română iar tatăl său, care într-adevăr avusese puternice legături cu Rusia, murise pe când Natalia avea doar 6 ani. În plus, mama sa, care era o fire bolnăvicioasă, locuise foarte puţin timp în Rusia. Astfel că încă de la o vârstă fragedă Natalia fusese îngrijită de bunica şi mătuşile sale materne, care la rândul lor proveneau din vechi familii de boieri moldoveni. În această privinţă trebuie menţionat faptul că au existat perioade, pe când Natalia era regină a Serbiei, în care relaţiile sale, sau chiar ale lui Milan, cu familia regală română au fost destul de reci. Acest lucru s-a datorat mai ales atitudinii ostile ale unor familii boiereşti din Moldova, printre care şi unele rude materne atât ale Nataliei, cât şi ale lui Milan, faţă de regele Carol şi familia sa. Aceste persoane, având adesea sprijinul Rusiei, au contestat la început ascensiunea lui Carol la tronul României în baza faptului că unii strămoşi ai lor ocupaseră în trecut fie tronul Moldovei, fie pe cel al Ţării Româneşti. Natalia, însă, a reuşit să îşi creeze o imagine foarte bună la Curtea Regală română, mai ales în ochii regelui Carol şi a reginei Elisabeta. În acest sens Natalia a avut mai multe întrevederi cu aceştia de-a lungul timpului.

Întâlnirea dintre Milan şi Natalia a avut loc la Viena în vara anului 1875, unde a avut loc şi logodna, şi a fost „aranjată" de mama lui Milan şi de rudele lor pe linie maternă (bunicile materne ale celor doi, Smaranda şi Natalia, erau surori, fiicele lui George Balş)[47]. Alte surse afirmă însă că întâlnirea ar fi avut loc la Paris[48]. Smărăndiţa, cum îi

---

Keşcu. De aici poate şi francofilia acesteia, deşi unii autori români (Nicolae Ciachir) o prezintă ca fiind rusofilă, probabil având în vedere trecutul familiei sale. În privinţa Nataliei considerăm că trebuie menţionat faptul că în secolele XIX – XX, Serbia nu a avut decât trei regine încoronate, dintre care două au fost românce, Natalia şi Maria (Mignon) (1900-1961), fiica regelui Ferdinand al României şi soţia lui Alexandru I Karađorđević (1888-1934), regele Iugoslaviei. Ambele s-au bucurat de întreaga admiraţie a poporului sârb, pe când cea de-a treia, Draga Mašin (1861-1903), a fost considerată de mulţi ca fiind una dintre cele mai negative figuri feminine din istoria Serbiei.

[43] Octav-George Lecca, *Familiile boiereşti române*, Bucureşti, 2000, p. 353.

[44] Natalia, căreia familia îi spunea Dudu, era fiica cea mare; cea mijlocie era Maria, zisă Marieta (1861-1935), căsătorită cu Grigore Ghica-Brigadier (1847-1913) iar mezina era Ecaterina Ioana (Jeana) zisă Bebe, căsătorită cu Eugen Ghica-Comăneşti (1840-1912), despre care se spune că ar fi fost curtată la un moment dat de Gabriele d'Annunzio (1863-1938). Vezi şi Alexandre de La Cerda, *Nathalie de Serbie, la reine errante*, Biarritz, 2000, p. 172.

[45] Generalul R. Rosetti, *op.cit.*, p. 3.

[46] Ch. Sutherland, *Fascinanta Martha Bibescu şi lumea ei*, Bucureşti, 2004, p. 27.

[47] Octav-George Lecca, *op.cit.*, p. 86.

[48] *Dnevnik Benjamin Kalaja, 1868-1875*, Beograd-Novi Sad, 1976, p. 612.

plăcea Nataliei Keşco să-i spună mătuşii sale, a fost cea care i-a dat într-o zi Nataliei o fotografie a nepotului său, Milan Obrenović, iar Natalia a roşit toată la vederea fotografiei tânărului prinţ al Serbiei[49]. Deşi erau veri, Natalia afirmă în memoriile sale că era prima oară când auzea de Milan[50].

Natalia spune la un moment dat în memoriile sale că în acea perioadă aştepta un semnal şi de la prinţul Obolenski, un tânăr chipeş care s-a căsătorit apoi şi a avut o căsnicie minunată. Dacă scrisoarea acestuia ajungea cu două săptămâni mai devreme Natalia urma să fie soţia acestuia. Dar, se pare, că s-a împlinit profeţia ţigăncii care i-a ghicit la un moment dat Nataliei că va deveni regină. După ce s-au întâlnit de două ori la Viena şi o dată la Paris[51] şi s-au plăcut reciproc, cei doi tineri împreună cu familiile lor au hotărât ca nunta să aibă loc în toamnă. De la Viena, Milan a revenit la Belgrad iar Natalia a mers la Paris pentru a-şi cumpăra toaleta pentru nuntă[52]. De la Paris Natalia s-a dus la Odessa, o parte din drum fiind făcută cu vaporul pe Dunăre. Prin Serbia, de la Belgrad şi până la Baziaş, Natalia a fost însoţită de Milan şi de câţiva dintre miniştrii săi[53].

Ulterior, la întoarcerea în Serbia, venind dinspre Odessa, Natalia a trecut prin România. Astfel, la 6 octombrie 1875 la Prefectura Dolj sosea o telegramă de la Guvern, semnată de directorul general G. Lahovary, prin care autorităţile locale erau atenţionate despre trecerea prin gara Craiova a trenului în care se afla logodnica prinţului Milan şi care se îndrepta spre Vârciorova. Prefectului i se cerea ca la sosirea trenului în gară poliţia să fie prezentă şi la dispoziţia prinţesei. Poliţia trebuia să rămână acolo pe toată perioada cât trenul se va afla în gară[54].

Natalia în memoriile sale nu aminteşte despre călătoria cu trenul. Ea relatează că a călătorit împreună cu profesorul Đura Daničić (1825-1882) de la Universitatea din Belgrad, care a învăţat-o primele propoziţii în limba sârbă[55], mai ales cele ce trebuiau rostite în faţa deputăţiei ce urma s-o întâmpine la Turnu Severin, dar care i s-a înfăţişat la Baziaş, unde Natalia s-a îmbarcat pe corabia „Sofia“, trimisă de logodnicul său. Ulterior, în ziua de duminică, 5/17 octombrie 1875, la Belgrad a avut loc cununia religioasă dintre Milan şi Natalia. La această ceremonie România a fost reprezentată de generalul Nicolae Lupu, care s-a întors în ţară şi cu o afectuoasă scrisoare personală din partea cneazului Milan către principele Carol[56]. În urma căsătoriei Nataliei cu Milan, la 2/14 august 1876 se năştea Alexandru Obrenović (1876-1903), *Saşa*, după cum era alintat de mama sa, viitor rege al Serbiei.

Încă de la ceremonia nunţii au apărut neînţelegeri între Milan şi mătuşile Nataliei, dintre care trebuie menţionată mai ales prinţesa Moruzi. Pentru Natalia postura erau du-

---

[49] A. de La Cerda, *Nathalie de Serbie, la reine errante*, Biarritz, 2000, p. 19.
[50] Kraljica Natalija Obrenović, *op.cit.*, p. 58.
[51] A. de La Cerda, *op.cit.*, p. 19.
[52] Kraljica Natalija Obrenović, *op.cit.*, p. 68.
[53] *Ibidem*, p. 70.
[54] Direcţia Judeţeană Dolj a Arhivelor Naţionale, Craiova, fond „Prefectura Dolj” (în continuare se va cita DJDAN), dosar 76/1875, f. 3 .
[55] Cu toate acestea primele discuţii s-au purtat în limba rusă, deoarece limba sârbă, aşa cum avea să declare Natalia în memoriile sale, a rămas pentru o vreme o problemă dificilă pentru tânăra prinţesă.
[56] M. Milin, *op.cit.,* p. 100.

reroasă: deşi situaţia arăta clar că mătuşile aveau dreptate, inima o îndemna pe Natalia să fie alături de logodnicul său. La fel s-a întâmplat şi cu Maria Catargi, mama lui Milan, care a părăsit în grabă Belgradul, nemulţumită de evoluţia negativă a caracterului tânărului său fiu. Ea îşi exprima regretul că familia sa îi scrisese Nataliei numai cuvinte de laudă la adresa comportamentului lui Milan. Cu toate acestea, Natalia nu a simpatizat-o deloc pe soacra sa, considerând-o responsabilă pentru degradarea morală a lui Milan[57]. De asemenea, relaţia dintre regele Milan şi mama sa nu a fost una prea apropiată, având în vedere că Milan fusese luat încă de la o vârstă fragedă de lângă aceasta. Cu toate acestea, la mai bine de 10 ani de la moartea mamei sale Milan încă avea atârnat pe unul dintre pereţii salonului pentru fumat un imens portret al Mariei Catargi[58].

În perioada următoare Natalia a păstrat o vie corespondenţă cu prietenii şi cu membrii familiei sale, sau chiar ai soţului, din România. În acest sens, remarcăm via corespondenţă cu Elena Catargiu, soţia lui Lascăr Catargiu, în cadrul căreia Natalia face aluzii la viaţa sa privată, la regele Milan. În fondul familiei Catargi de la Arhivele Naţionale ale României există şi o carte de vizită a Nataliei cu un mesaj către Elena, pe antetul căreia se pot citi cuvintele „La Princesse de Serbie"[59].

În timpul războiului din 1877-1878 de un real interes pentru tema acestui subcapitol este corespondenţa principelui Milan al Serbiei cu unchiul său, colonelul Gheorghe Catargi[60]. Acesta a îndeplinit funcţia de emisar special al principelui Milan al Serbiei în România şi, totodată, pe lângă oficialii ruşi din România. Informaţii inedite despre această corespondenţă avem de la generalul Radu Rosetti, care dispunea de informaţii de primă mână, având în vedere faptul că o mătuşă de-a sa, Ana Rosetti, fusese cea de-a treia soţie a colonelului Catargi[61]. Pentru redactarea lucrării sale generalul Rosetti a folosit arhiva lui Rene Bogdan din Oneşti, care constă în scrisori în limba franceză adresate generalului Catargi atât de către principele, apoi regele, Milan, cât şi de către soţia acestuia, Natalia. Relaţiile excelente dintre Milan şi Gheorghe Catargi se pot deduce şi din tonul cordial şi familial al scrisorilor, care de obicei încep cu formulări de genul: mon chère George, mon cher Bădiţă, mon vieux[62]. Firea impulsivă şi invidioasă a lui Milan l-a discreditat în ochii principelui Carol, care a stat mereu departe de planurile şi intrigile aventuroase ale acestuia. În plus, în scrisorile sale către colonelul Catargi, Milan îl numea uneori pe Carol, în derâdere, Zephyrin, aluzie la unul dintre numele de botez ale acestuia[63].

---

57 Kraljica Natalija Obrenović, *op.cit.*, pp. 71-75.
58 *Ibidem*, p. 212.
59 Arhivele Naţionale Istorice Centrale, Bucureşti (în continuare se va cita ANIC), Fond *Catargi*, 1628, dosar 3, f. 1.
60 Gheorghe Catargi era frate mai mic al Mariei Catargi, devenită Obrenović, precum şi frate mai mare al cunoscutului om politic, Lascăr Catargiu. Şi-a făcut studiile la Saint-Cyr şi a servit mai întâi în armata română, ajungând până la gradul de locotenent-colonel. În timpul lui A.I. Cuza a fost pentru o perioadă aghiotant al acestuia, ulterior a servit în armata sârbă, unde a urcat până la gradul de general.
61 Datorez aceste informaţii unui urmaş al generalului Radu Rosetti, domnul Ion Varlam, care în prezent locuieşte la Paris.
62 Generalul R. Rosetti, *op.cit.*, p. 2.
63 *Ibidem*, p. 10.

În urma contactelor stabilite de colonelul Catargi cu oficialii ruşi, în prima jumătate a lunii iunie 1877 principele Milan s-a aflat la Bucureşti, fiind găzduit de unchiul său, Lascăr Catargiu. La 16/28 iunie 1877 Milan a plecat la Ploieşti unde s-a întâlnit cu ţarul Rusiei. Primirea ţarului a fost una rece, despre aceasta vorbind şi Carol într-o scrisoare adresată tatălui său[64]. Regina Natalia, în memoriile sale, pare se infirme ideea lui Carol, afirmând că, deși Milan nu a reușit să încheie un document scris cu ţarul, el s-a întors „destul de satisfăcut" de la Ploieşti[65]. Probabil că Milan, care era un foarte bun actor, nu îi relata soţiei sale toate amănuntele demersurilor sale politice. Prinţul Carol nu a fost prea încântat de prezenţa lui Milan în România, probabil şi datorită faptului că tocmai în acea perioadă România se confrunta cu respingerea de către ruşi a propunerii româneşti de cooperare militară[66].

În timpul acestei vizite în România, prinţul Milan al Serbiei a trecut şi prin Craiova, prilej cu care autorităţile locale și-au arătat pe deplin ospitalitatea faţă de oaspetele sârb. Prin telegrama din 12 iunie 1877, guvernul îl însărcina pe prefectul de Dolj, Iancu N. Titulescu (tatăl marelui diplomat de mai târziu) să ia toate măsurile pentru primirea principelui Serbiei ce va intra în ţară pe la Orşova[67]. La rândul său, prefectul s-a adresat notabilităţilor locale pentru a le obţine sprijinul. Mai întâi i-a cerut Preşedintelui Comitetului Permanent Dolj să vină la gară în întâmpinarea prinţului Serbiei[68]. De asemenea, o telegramă a fost trimisă primarului oraşului Craiova pe care îl ruga să se ocupe de pregătirea mesei de 14 persoane pentru prinţul Milan al Serbiei[69].

După obţinerea independenţei un moment important din istoria celor două state l-a constituit ridicarea lor la rangul de regat şi recunoaşterea titlului de rege pentru cei doi conducători. Primul a fost Carol care obţinuse acest titlu încă din 14 martie 1881. La doar câteva săptămâni după proclamarea României regat, Ministerul Român de Externe a trimis la Belgrad o scrisoare a M.S. regele Carol I către prinţul Serbiei prin care acesta era înştiinţat despre noua stare de lucru din România[70].

Un an mai târziu, la 22 februarie 1882 Serbia s-a proclamat regat, iar Milan Obrenović devenea primul rege al acestei ţări. În aceeaşi zi Carol i-a telegrafiat proaspătului rege pentru a-l felicita iar a doua zi Milan transmitea mulţumirile sale regelui României[71]. Notificarea oficială a proclamării regatului Serbiei, prin intermediul unei scrisori autografe a regelui Milan[72], a fost făcută abia a doua zi de Paşti, la 29 martie/10 aprilie 1882 cu ocazia întâlnirii lui Carol cu noul ministru al Serbiei la Bucureşti,

---

64 *Ibidem*, p. 8.
65 Kraljica Natalija Obrenović, *op.cit.*, p. 87.
66 MID-PO, fond P/5 III (1877), f. 542.
67 DJDAN,dosar 13/1877, f. 62.
68 *Ibidem*, f. 64.
69 *Ibidem*, f. 68.
70 Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe al României, Fond „Problema 21", (în continuare se va cita AMAE iar acolo unde va exista un alt fond, se va menţiona fondul respectiv), vol. 4, Telegramă nr. 5598/24 martie/5 aprilie 1881, f. 11.
71 Carol I al României, *Jurnal. Volumul I, 1881 – 1887*, Iaşi, 2007, p. 132.
72 ASMID, MF, 1882, P/5 III, f. 483.